MUSEU DE L'EMPORDÀ

PINTAR CREAR VIURE

DONES ARTISTES A L'ALT EMPORDÀ (1830 – 1939)

EXPOSICIÓ

3 OCT 2020 - 10 GEN 2021

Ajuntament de Figueres
Cultura

Generalitat de Catalunya

Diputació de Girona

Introducció

Fins fa poc, la majoria de dones de més de 30 anys
en el món de l'art eren supervivents.
Lucy Lippard (1975)

Aquesta exposició mostra l'obra de 31 dones artistes
de l'Alt Empordà, nascudes entre 1830 i 1939.

La majoria d'aquestes artistes han estat oblidades
o són desconegudes, tot i que també n'hi ha de reconegudes.

Algunes d'elles van renunciar a l'art per casar-se
o van ingressar en un convent.
D'altres, van poder viatjar, pintar quan podien
o utilitzant un pseudònim.

L'objectiu de l'exposició és donar a conèixer
els noms i la trajectòria d'aquestes artistes
que no ho van tenir fàcil per pintar, dibuixar, fotografiar,
modelar, soldar o dissenyar.

Pseudònim: Nom inventat que utilitza una persona per ocultar el seu nom real.

Pintura i classe social:

dones del 1800

Al segle XIX les dones només podien ser artistes si formaven part d'una família amb diners. Aprenien en classes particulars perquè no hi havia classes d'art per a les noies.

Va ser així per a **Hermínia Massot** i **Pilar Nouvilas**. A la dècada de 1870 van participar en exposicions a Madrid i Girona. Però quan es van casar, van deixar la pintura.
Pilar Nouvilas, havia recorregut Europa copiant quadres dels grans museus.

Era un viatge de formació conegut com el Grand Tour. També forma part d'aquesta època **Antònia Gironès.** No era artista, però a casa seva a Cadaqués va reunir grans artistes, i la seva es convertir en una de les famílies més significatives de l'art a la comarca: els Pichot Gironès.

Hermínia Massot

Retrat del Sr. Ramon Reig de Feliu

1869

Oli sobre tela

67 x 53 cm

Col·lecció particular

Pilar Nouvilas

Títol desconegut

c. 1875 - 1885

Oli sobre tela

84 x 108 cm

Col·lecció família De Balle

Una cambra pròpia

«La llibertat intel·lectual depèn de les circumstàncies materials».
Virginia Woolf (1929)

Amb aquesta frase l'escriptora Virgina Woolf
reclamava una cambra pròpia i 500 lliures com a mínim
perquè una artista pogués crear en bones condicions.
És a dir, per a poder crear cal un espai propi i diners.

El 1905 l'escriptora catalana **Caterina Albert**,
que també pintava, treballava a les golfes de casa seva.
S'hi referiria com el seu niu: «amb ell tinc totes les riqueses».

Altres creadores empordaneses s'han alegrat de tenir
el seu espai de llibertat i de creació.
«Tinc cambra pròpia: a dalt», escrivia **Mercè Huerta**.

Algunes, com **Roser Vilar** o **Magda Folch**,
van tenir només una «habitació del darrere».

Però algunes van tenir més sort:
Rosa Cervera va disposar d'un edifici propi per pintar;
Rosa Genís, d'una rebotiga on es reunien pintors i escriptors;
i **Elena Paredes**, de l'illa de s'Arenella, a Cadaqués.

Caterina Albert

Jardí de casa els Albert

Dibuix al pastell

1898

62,5 x 48 cm

Magda Folch
Retrat femení
1935
Oli sobre fusta
40,5 x 38,5 cm
Col·lecció particular

Rosa Genís

Estudi de l'artista

No datat

Llapis sobre paper

12,2 x 16,7 cm

Col·lecció particular

L'educació de les noies

A finals del segle XIX i en les primeres dècades del segle XX, les famílies amb diners van començar a educar les seves filles. Les noies ja podien aprendre dibuix, pintura o piano.

El 1916 l'Escola Municipal de Dibuix de Figueres ofereix la «classe de les nenes».
El professor Juan Núñez feia classe a 33 noies.

Gairebé totes van deixar de pintar i dibuixar quan es van casar. Per exemple **Maria Cusí, Rosa Soler, Carme Roget, Adela Carbona** i **Filomena Batlle**.

Però les noies que van créixer durant els anys de la República espanyola (1931-1939), ja no van deixar mai de pintar.
És el cas d'**Esther Boix, Carme Cuffí, Remei Martínez** i **Dora Riera**. Tot i que algunes com Carme Escursell o Maria Tort sí que ho van deixar.

Algunes coses anaven canviant.

Àngels Carbona

Senyora

1942

25,5 x 30 cm

Llapis sobre paper

Institut d'Estudis Catalans. Fons Ferran Sunyer i Balaguer

Filomena Batlle

Verge de la Pau
1976
Bronze
39 x 20 x 23 cm
Museu d'Història de Girona.
Donació de la família Batlle

Carme Escursell

Títol desconegut

19-1-1944

Oli sobre fusta

18,5 x 22 cm

Col·lecció particular

El convent com a àmbit de llibertat

Tot i que pot semblar estrany
per a moltes dones amb inquietuds culturals,
convertir-se en monges les va fer més lliures.

Van renunciar a formar i cuidar una família.
Tancades al convent van trobar la llibertat
per poder llegir, escriure, fer música o fotografia.

És el cas de Paulina Buxó, que va canviar de nom
quan va ingressar al convent.

Al 1855 estava a França, i va aprendre fotografia.
És la primera dona fotògrafa de l'Estat espanyol.

Va fotografiar art religiós, però també va ser pianista,
compositora, poetessa.

Pauline Buxó

Nouvel office de l'Inmaculée Conception: Prières et elévations dédiées à S. M. Isabelle II, Reine d'Espagne / par Mlle. Pauline Buxo

1857

Devocionari

Real Biblioteca (Palacio Real), Patrimonio Nacional, Reales Sitios, Madrid

El sostre de vidre

El "sostre de vidre" és la barrera invisible
que impedeix a les dones qualificades
millorar a nivell professional.

És un concepte recent, però que es pot aplicar
al llarg de la història, per exemple, a les dones
que aprenien l'ofici del marit.
Aprenien la tècnica, hi treballaven,
però mai signaven els seus treballs.

És el cas de Maria Xirau.
Va treballar a la botiga Fotografia Tort
del carrer de Monturiol de Figueres
des dels anys 20 fins a la Guerra Civil (1936).
Però no hem trobat cap fotografia signada per ella.

El seu marit, el fotògraf Jaume Tort,
sortia a treballar a l'exterior, i ella feia els retrats d'estudi.
Encara que mai va signar cap de les seves fotografies,
se n'hi poden atribuir algunes.

Maria Xirau [atribuïda]
Retrat de Jaume Tort i Maria Tort Xirau
c. 1925
12,7 x 8 cm
Fotografia sobre targeta postal
Col·lecció família Batlle Tort

Perillosament modernes

Als anys 30 les dones van començar a entendre que ser modernes volia dir decidir sobre la pròpia vida, tot i que la família o la societat no ho acceptés.

Va ser el cas de:

- **Ángeles Santos**: Amb només 19 anys els intel·lectuals del país admiraven la seva pintura.
- **Mey Rahola**: fotògrafa desconeguda fins avui.

També en són exemple algunes dones viatgeres que van arribar a Cadaqués:

- **Mary Callery**, escultora americana
- **Rita Donah**, pintora britànica
- **Parvine Curie**, escultora d'origen francès i iranià
- **Gala Éluard Dalí**, va impulsar l'activitat creadora d'aquells que tenia al costat

Mey Rahola

Sense títol [Jugadora de pilota]

1936

12,8 x 17,9 cm

Paper el gelatinobromur de plata

Col·lecció família Xirau-Rahola

Ángeles Santos

Nena morta

1930

Oli sobre tela

119 x 139 cm (amb marc)

Museu Història Girona, Fons Rafael Santos Torroella i Maite Bermejo

Parvine Curie

Sense títol

19??

Baquelita

40 x 33 x 2,8 cm

Galeria Cadaqués - Huc Malla

De modes i nines:

creació i disseny industrial

Quan les dones comencen a dissenyar moda a nivell industrial creen objectes que segueixen els models de gènere: diuen a les nenes i les dones com han de comportar-se i com han de vestir.

A l'Alt Empordà també van sorgir dones que dissenyaven objectes i roba a nivell industrial. Una feina que fins aleshores només feien els homes.

Als anys 40, **Estrella Rivas** va crear bosses de mà per a les dones de l'exèrcit americà i vestits d'alta costura.

Durant aquesta època, **Carme Cervera** va crear unes nines amb les que van jugar moltes nenes de l'Espanya dels anys 40 i 50.

Estrella Rivas

Vestit "Onades brillants" i barret

Dècada 1990

Vestit de lluentons

amb cua de gassa negra

Barret de gassa i organdí

180 x 110 x 45 cm (barret inclòs)

Col·lecció família Ametlla Rivas

Carme Cervera

Nina Lili amb patinet

Anys 1950

19 x 47 cm

Catró-pedra,

cabell natural i roba

Col·lecció Carme Cervera Giralt

Crèdits

PINTAR, CREAR, VIURE. DONES ARTISTES A L'ALT EMPORDÀ (1830-1939)
Museu de l'Empordà, Figueres.
Del 3 d'octubre de 2020 al 10 de gener de 2021

Producció
Museu de l'Empordà - Ajuntament de Figueres

Projecte a cura de
Cristina Masanés Casaponsa

Direcció
Eduard Bech Vila

Coordinació
Roser Asparó Pedragós i Teresa Miquel Malé

Disseny gràfic
Mònica Campdepadrós — Magnètic Studi

Disseny d'espai
3ca rme33.com

Conservació i restauració
Judit Birosta Massoni

Muntatge
Víctor Fuentes Martí

Servei d'atenció al visitant
Víctor Fuentes Martí, Montse Herrera Gustems,
Marta Portal Costa, Júlia Pujol Sendra
i Fox Events

Servei educatiu
Educ'Art i Adhoc Cultura

Assessorament lingüístic
Camil·la Massot Kleiner i Tick Translations, S.L.

Traduccions
Lexikos

Transport
Transports Corcoy i Feltrero División Arte, S.L.

Assegurances
Aon Gil y Carvajal; Confide Correduría de Seguros y Reaseguros, S.A.; Generali Seguros, Margall i Caixàs, S.L.; Salomó & Bonet-Godó Bróker de Seguros, S.L.

Per aquest document
Lectura Fàcil: Laia Vidal (Associació Lectura Fàcil)
Disseny i maqueta: Susanna Paredes

Aquest document segueix les directrius internacionals de l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) i d'Inclusion Europe quant al llenguatge, el contingut i la forma, amb l'objectiu de facilitar-ne la comprensió. El logotip LF ho certifica. L'atorga l'Associació Lectura Fàcil (www.lecturafacil.net).

El nostre agraïment efusiu a les famílies que ens han obert les cases per deixar-nos obres i fer-nos partícips de la seva memòria familiar. També a les institucions prestadores i la seva disponibilitat. I també a totes les persones que, d'una manera desinteressada, i espontània, han contribuït a fer créixer la recerca prèvia que ha fet possible aquesta exposició.

Organitzen

Ajuntament de Figueres
Cultura

Museu de l'Empordà

Col·laboren

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Girona

Formem part de

Xarxa de Museus comarques de Girona

Xarxa de Museus d'Art de Catalunya